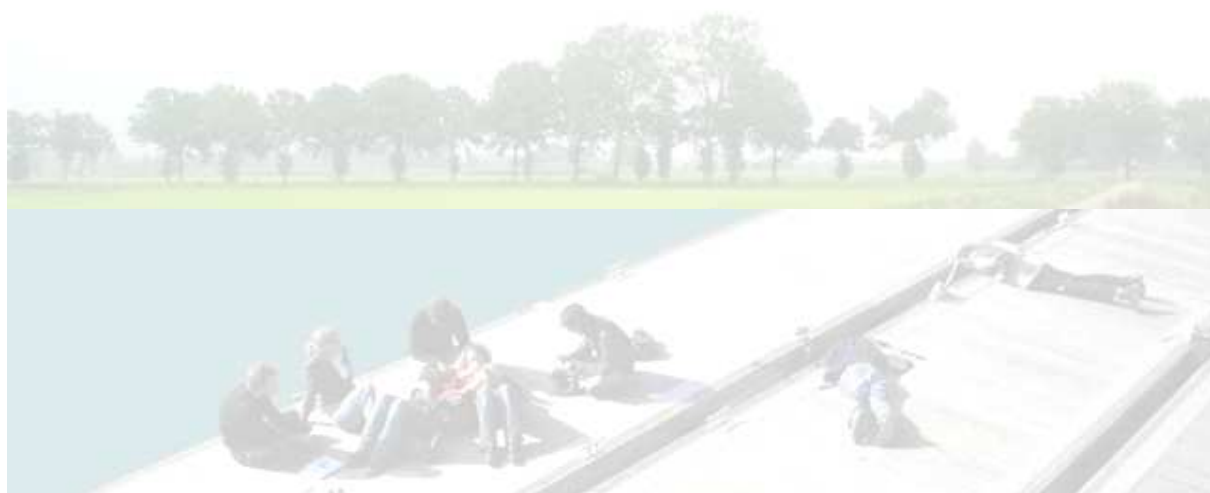

- ONDERZOEKSVORSTEL -

Nieuwe Kansen voor Landschapsfinanciering

Een studie naar een innovatief financieringsmechanisme en mogelijkheden tot de ontwikkeling van één of meerdere gebiedsfonds(en) in Zeeland

J.J. Midavaine

Regional Development and Innovation

Provincie Zeeland – directie RMW
afdeling Gebiedsontwikkeling

- ONDERZOEKSVORSTEL -

Nieuwe Kansen voor Landschapsfinanciering

Een studie naar een innovatief financieringsmechanisme en mogelijkheden tot de ontwikkeling van één of meerdere gebiedsfonds(en) in Zeeland

J.J. Midavaine

20 November 2009, Middelburg

Thesis Proposal: Financing mechanism regional landscape fund and applicability in situations of Zeeland.
Regional Development and Innovation (Y5S1)

Jan Joris Midavaine
(860923001)
E-mail: janjoris.midavaine@wur.nl
Phone: 0648061953

Supervisor:
Hans Glas – hans.glas@wur.nl

Provincie Zeeland – directorate RMW
department Gebiedsontwikkeling

Postbus 165
4330 AD MIDDELBURG
E-mail: rmw@zeeland.nl
Web: www.zeeland.nl
Phone: 0118631700

Supervisor:
Johan Wandel – jk.wandel@zeeland.nl

Inhoud

1	Introductie	2
2	Gebiedsfondsen	3
3	Doel en probleemstelling	4
3.1	Aanleiding	4
3.2	Probleemdefinitie	4
3.3	Onderzoeksdoel	4
3.4	Onderzoeksvraag	5
3.5	Subonderzoeksvragen	5
4	Methode	7
4.1	Afbakening	7
4.2	Aanpak	8
4.3	Dataverzameling	8
4.4	Dataverwerking	9
4.5	Research design	10
5	Literatuur	11
6	Bijlagen	12
I	Onderzoeksvoorstel in het kort	12
II	Planning	14

1 Introductie

In 2006 kreeg het Nederlandse landschap een rapportcijfer 7,3. Toch maken veel Nederlanders zich zorgen over de kwaliteit van het landschap. Bedrijventerreinen, grootschalige veehouderijenbedrijven, woonwijken, spoorlijnen en snelwegen; alles vraagt om een plek in het Nederlandse landschap (Verburg en Cramer, 2008). Er zijn steeds meer mensen met een toenemende hoeveelheid verschillende belangen binnen gelijkblijvende gebieden. Door de jaren heen veranderen de gewichten van de verschillende belangen waardoor gebieden steeds verschillende functies vervullen. Waarom een bepaald stuk land welke functie vervult heeft naast belangen ook te maken met geografische kenmerken, economische waarde, maatschappelijke wensen, internationale regelgeving en vele andere factoren. Het Nederlandse landgebruik is dus een dynamisch en complex geheel met diverse groepen landgebruikers. Particulieren, bedrijven en overheden passen een grote verscheidenheid aan instrumenten toe om invloed uit te oefenen op de functiebepalingen binnen een gebied en dragen zo allemaal bij aan de ontwikkelingen en veranderingen van het landgebruik.

Het landgebruik in een bepaald gebied kenmerkt het landschap van het gebied. Het landgebruik maakt dus het landschap. Verandert het landgebruik dan zal het landschap mee veranderen. Door een gebied te koppelen aan een bepaald landschap en dit te willen behouden wordt de dynamiek van en verandering in landgebruik tot stilstand gebracht. Een verandering in landgebruik heeft vrijwel altijd een economische grondslag; de consequentie van tegenwerken van een verandering in landgebruik is daarom in de meeste gevallen economisch nadelig. Maar stel nu dat er een maatschappelijke wens bestaat een bepaald soort landschap te willen herstellen of behouden? Landgebruik is meestal privaat maar de landschappelijke kenmerken in een bepaald gebied die voortvloeien uit collectief privaat landgebruik (verschillende private partijen die in een bepaald gebied hetzelfde landgebruik toepassen) kunnen publiek een hoge waarde hebben. Landschap is van iedereen en toch weer niet. Bij herstel of behoud van landschap stijgt de maatschappelijke waarde terwijl de private economische waarde aanzienlijk daalt. Er zijn veel verschillende bestuurlijke constructies te bedenken waarmee dit evenwicht hersteld kan worden. Landschapsonderhoud kost echter vrijwel altijd geld. Als overheden niet ingrijpen dan verandert het landgebruik en daarmee het landschap alsnog.

Naast financiering of ingrijpen van overheden bestaan er nog verschillende andere vormen van landschapsfinanciering voor het herstel, instandhouding en beheer (verder te noemen: landschapsonderhoud) van het Nederlandse landschap. Zo wordt natuur en landschap – en het gebruik ervan – in de huidige maatschappij steeds meer gecommercialiseerd (LNV, 2006). Er vindt vermarkting plaats van landschap. Een voorbeeld hiervan is de landschapsveiling (o.a. Ooijpolder-Groesbeek) waarbij (het beheer van) een bepaald landschapselement geveild wordt.

Samenvattend vindt financiering van het landschap plaats door: vermarkting (waaronder verhandelbare ontwikkelingsrechten), sponsoring, adoptie, lidmaatschap of giften, fiscale voordelen en subsidies, rood voor groen, fondsen, kwalitatieve verplichting en gemeenschappelijk landbouwbeleid (Leneman, 2006; Reinhard en Silvis, 2007).

De financiering van landschap doormiddel van fondsen is betrekkelijk nieuw. Er wordt op dit moment in verschillende gebieden mee geëxperimenteerd. Enkele voorbeelden zijn het Landschapsfonds Enschede, Buurtschap IJsselzone, Groenfonds Midden-Delfland en Stichting Kerkepaden Zieuwent (Schuringa, 2006). Ook de provincie Zeeland wil graag meegaan in deze ontwikkeling. Echter bestaan er nog geen vaste concepten over hoe een gebiedsfonds tot stand kan komen dan wel beheerd kan worden. Het onderzoeksrapport dat voortvloeit uit dit onderzoeksvoorstel zal daarom gericht zijn op de kenmerken en mogelijkheden van een gebiedsfonds. Dit voorstel bestaat uit een inleiding tot de term gebiedsfonds (hoofdstuk 2), doel en probleemstelling (hoofdstuk 3), de methodologie voor het onderzoek (hoofdstuk 4) en een planning (hoofdstuk 5).

2 Gebiedsfonds

In de Agenda Landschap (2008) zet het kabinet in op "landschappelijk verantwoord ondernemen". Er zijn daarvoor drie sporen uitgewerkt: zorgvuldig omgaan met de ruimte, het betrekken van burgers en bedrijven en zorg dragen voor een duurzame financiering van het landschap (Verburg en Cramer, 2008). Naar aanleiding van de Agenda Landschap zijn particulieren, bedrijven en overheden op zoek gegaan naar mogelijke financieringsconstructies voor het landschap (Verburg, 2009). Een gebiedsfonds behoort daarbij tot één van de mogelijkheden. In een notitie op verzoek van LNV t.b.v. het rondetafelgesprek Landschap op 9 mei 2007 heeft de term gebiedsfonds de volgende definitie meegekregen:

Een gebiedsfonds, ook wel regionaal fonds, landschapsfonds, streekfonds of regionaal/lokaal groenfonds genoemd, is een initiatief van één of meerdere lokale/regionale organisaties om financiën voor de aanleg óf beheer van natuur, landschap of recreatie te werven en te bundelen (Reinhard en Silvis, 2007).¹

Binnen de Nederlandse grenzen lopen al verschillende proeven die betrekking hebben op gebiedsfonds. Enkele zijn de proefperiode inmiddels voorbij en succesvol of minder succesvol voortgezet nadat de proefperiode af was gelopen. De bestaande gebiedsfonds verschillen echter op tal van punten; ze zijn van structureel karakter of bijvoorbeeld op basis van besteding. Ook bestaat er een puntensysteem met vergoeding (of compensatie) op basis van de Catalogus voor Groen-Blauwe Diensten (Kloen *et al.*, 2007). In vrijwel alle provincies is men op zoek naar een geschikte manier om het landschap te kunnen (blijven) financieren. Bedachte en ontwikkelde constructies voor gebiedsfonds kennen verschillende initiatiefnemers en dienen verschillende doelen. Het begrip is daarmee heel breed geworden. Wil je inzicht krijgen in de werking van een gebiedsfonds dan moeten kenmerken, doelstellingen, bestuur, gebruik en een diversiteit aan andere aspecten geïnventariseerd en geanalyseerd worden. Er bestaat dus geen kant en klaar concept voor een gebiedsfonds dat overal geïmplementeerd kan worden. Door verschil in initiatiefnemer, doelen en methoden, lijkt het zelfs dat ieder gebiedsfonds een gebiedseigen karakter heeft (Dijk en Laeijendecker, 2009). Dit maakt de ontwikkeling van een nieuw te realiseren gebiedsfonds een grote uitdaging.

---

¹ Deze definitie zal gehanteerd worden als voorlopige definitie.

3 Doel en probleemstelling

3.1 Aanleiding

In Nederland wordt er binnen veel provincies gewerkt aan het ontwikkelen van nieuwe financieringsvormen voor landschapsonderhoud. Zeeland behoort tot één van de provincies waarbinnen nog weinig ontworpen en geëxperimenteerd wordt op dit terrein (Klein Gebbink et al., 2009; Kort et al., 2008). Er blijven kansen liggen om (samen met andere provincies) financieringsvormen te ontwikkelen ter instandhouding en verbetering van de Nederlandse landschappen. Ook in Zeeland staan verschillende kenmerkende landschappen onder druk en kan niet al het landschapsonderhoud gefinancierd worden met de bestaande mechanismen. In een rapportage van Landschapswacht van augustus 2009 wordt zelfs beweerd dat voor behoud en beheer van cultuur- en natuurhistorische landschapselementen een tekort bestaat van ruim éénentwintig miljoen euro per jaar. Over geheel Nederland bedraagt dit tekort ongeveer vierhonderd miljoen (Landschapswacht, 2009).

Vanuit de provincie Zeeland bestaat daarom de vraag naar meer informatie over innovatieve en alternatieve financieringsvormen ten behoeve van herstel, instandhouding en beheer van landschapselementen die het Zeeuwse landschap kenmerken. Ook zou de financieringsvorm aanleg en beheer van recreatieve voorzieningen die in het teken staan van landschapsbeleving en –waardering mogelijk moeten maken. Gebiedsfondsen zijn nog onbekend in Zeeland, wel zijn er al positieve ervaringen in andere provincies. Het is onbekend wanneer (onder welke randvoorwaarden) en of het financieringsmechanisme kansen biedt. Hoe is het bestuur van een gebiedsfonds georganiseerd en wat zijn de kenmerken en doelstellingen? Omdat de provincie Zeeland hierin de boot niet wil missen is er inventariserend onderzoek gewenst naar de werking en mogelijkheden tot de ontwikkeling van een gebiedsfonds. Het onderzoek dat volgt uit dit voorstel zal daarin een bijdrage leveren.

3.2 Probleemdefinitie

Duidelijk is dat de kwaliteit van de (authentieke) Nederlandse landschappen onderdruk staat. Landschap kan gedefinieerd worden als *een gebied, zoals dat door mensen wordt waargenomen, waarvan het karakter bepaald wordt door natuurlijke en/of menselijke factoren en de interactie daartussen* (LNV, 2007). In dit onderzoeksvorstel gaat het om landschappen in de open ruimte met uitzondering van de gebieden met de bestemming natuur. (Er wordt hier nog op teruggekomen in paragraaf 4.1). Doordat de kwaliteit onder druk staat is er een groeiende maatschappelijke vraag naar landschapsonderhoud. Ook particulieren (voornamelijk agrariërs) hebben de vraag op welke manier ze op deze maatschappelijke ontwikkeling in kunnen spelen zonder daarbij verlies te lijden. Echter zijn de bestaande financieringsvormen niet toereikend genoeg om in deze vraag tegemoet te komen. Daarnaast kunnen bestaande financieringsvormen niet ingezet worden bij nieuwe vormen van landschapsonderhoud. Voorbeelden hiervan zijn de aanleg van een wandelpad op agrarische gronden of beheer van EHS door een particulier (Leneman et al., 2006). Er wordt daarom naarstig gezocht naar nieuwe financieringsmechanismen. Een gebiedsfonds is een innovatieve methode om landschap te kunnen financieren. Op verschillende plekken in Nederland wordt er inmiddels geëxperimenteerd met dit instrument. In Zeeland is het aantal gebiedsgerichte projecten relatief groot. Echter zal er meer kennis ontwikkeld kunnen worden over de werking en toepasbaarheid van gebiedsfondsen. De probleemdefinitie wordt daarmee: Geringe kennis over de werking en toepasbaarheid van het financieringsmechanisme gebiedsfonds kan leiden tot een gemiste kans voor extra landschapsfinanciering tot herstel, instandhouding en beheer van de landschappelijke kenmerken en kwaliteiten van Zeeland.

3.3 Onderzoeksdoel

Gegeven bovenstaande probleemdefinitie met betrekking tot de relaties tussen kwaliteit van landschap, het tekort aan financiële middelen en de kenniskloof met betrekking tot de werking en toepasbaarheid van gebiedsfondsen

wil de Provincie Zeeland meer zicht krijgen op de mogelijkheden tot het ontwikkelen van een gebiedsfonds binnen de Zeeuwse grenzen in het algemeen en de Zeeuwse gebiedsgerichte projecten in het bijzonder.

Het onderzoek kent twee doelstellingen. De eerste doelstelling luidt als volgt:

Het schetsen van een duidelijk beeld van de redenties achter het ontstaan en de wijze van organisatie van verschillende gebiedsfondsen.

Deze eerste doelstelling zal door middel van een inventarisatie en analyse van operationele gebiedsfondsen in Nederland leiden tot een overzicht van wat een gebiedsfonds precies is en hoe een gebiedsfonds als financieringsmechanisme voor landschap kan worden ingezet. Het zal de Provincie Zeeland meer kennis verschaffen over de werking en toepasbaarheid van deze innovatie financieringsconstructie. Extra aandacht zal daarbij uit gaan naar aanleiding, bestuursvormen, doelen, succesfactoren en de extra mogelijkheden die een gebiedsfonds bied vergeleken met bestaande financieringsconstructies voor landschap.

De tweede doelstelling van het onderzoek staat meer in het teken van de Zeeuws specifieke situatie en luidt:

Het inventariseren van de kansen en mogelijkheden tot de ontwikkeling van een gebiedsfonds binnen de Zeeuwse provinciegrenzen.

Deze tweede doelstelling zal inzicht geven of het nieuwe financieringsmechanisme dat succesvol lijkt te zijn in andere provincies ook past binnen Zeeuwse situaties. Er zullen antwoorden gezocht worden of Zeeuwse problematiek op het gebied van landschapsonderhoud zich leent voor de ontwikkeling van een gebiedsfonds.

3.4 Onderzoeksvraag

Uit bovenstaande onderzoeksdoelen volgt de volgende onderzoeksvraag:

Wat zijn de redenties achter het ontstaan en de wijze van organisatie van verschillende gebiedsfondsen voor landschapsfinanciering binnen Nederland en welke praktische kansen en mogelijkheden zijn er voor de ontwikkeling van één of meerdere gebiedsfonds(en) in Zeeland?

Behalve een inventarisatie van de operationele gebiedsfondsen in Nederland zal er verder gezocht worden naar belangrijke keuzes en omslagpunten tijdens de ontwikkeling van de gebiedsfondsen. Er zal extra aandacht besteed worden aan de redenties achter het ontstaan, organisatie, bestuur en de successen van de fondsen. Hieruit kunnen vervolgens geleerde lessen gefilterd worden die van belang kunnen zijn bij een nieuw te ontwikkelen fonds.

3.5 Subonderzoeksvragen

De subonderzoeksvragen moeten ondersteunend werken om bovenstaande onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden. De onderzoeksvraag is in feite tweedelig; het eerste deel richt zich op gebiedsfondsen in Nederland, het tweede deel op de kansen en mogelijkheden voor een gebiedsfonds in Zeeland. Er is daarom gekozen de subonderzoeksvragen op te delen in deze twee categorieën. De eerste zes vragen zijn ondersteunend voor het eerste deel van de onderzoeksvraag; de laatste drie voor het tweede deel.

Ter beantwoording van het eerste gedeelte van de onderzoeksvraag werken de volgende subonderzoeksvragen ondersteunend:

- 1) ***Wat wordt er over het algemeen verstaan onder het financieringsmechanisme gebiedsfonds?***
- 2) ***Wat zijn de beweegredenen om over te gaan tot de ontwikkeling van gebiedsfondsen in verschillende gebieden?***

- 3) ***Op welke verschillende manieren zijn gebiedsfonds georganiseerd en vindt ontwikkeling ervan plaats?***
- 4) ***Hoe wordt een gebiedsfonds gefinancierd en gevuld?***
- 5) ***Wat zijn de randvoorwaarden en succesfactoren voor het ontwikkelen en in stand houden van een gebiedsfonds?***
- 6) ***Welke extra mogelijkheden biedt een gebiedsfonds t.o.v. bestaande financieringsconstructies?***

Binnen deze subonderzoeksvragen staan verschillende aspecten van het mechanisme gebiedsfonds centraal. Achtereenvolgens zijn dit: Definitie en functioneren, aanleiding, organisatie en ontwikkeling, ontwikkeling en duurzaamheid en toegevoegde waarde. Het gaat bij het beantwoorden van de vragen voornamelijk om de redentatie; waarom is iets zoals het is. Door te vragen en onderzoeken naar de redentatie wordt het gemakkelijker kansen en mogelijkheden in te schatten voor de ontwikkeling van een gebiedsfonds in Zeeland.

De volgende subonderzoeksvragen helpen bij de beantwoording van het tweede gedeelte van de onderzoeksvraag:

- 7) ***Op welke verschillende manieren is de financiering van het Zeeuwse landschap georganiseerd?***
- 8) ***Welke problematiek kent Zeeland m.b.t. het ontwikkelen, herstellen, in stand houden en beheren van landschap?***
- 9) ***Bestaan er gebieden waar de vraag naar landschap groter is dan het aanbod? Welke gebieden en waarom?***

De vragen richten zich op de huidige situatie, problematiek en de verhouding vraag en aanbod. De beantwoording van bovenstaande vragen moet duidelijk maken of er kansen en mogelijkheden bestaan tot de ontwikkeling van één of meerdere gebiedsfonds(en) binnen de Zeeuwse provinciegrenzen.

De subonderzoeksvragen zijn van ondersteunend karakter ter beantwoording van de onderzoeksvraag. Dit betekent niet direct dat de subonderzoeksvragen ook leidend zullen zijn binnen het onderzoek. Voor de inventarisatie en analyse van gebiedsfonds door het land en de mogelijkheden en kansen die het mechanisme kan bieden voor Zeeuwse situatie zal gewerkt worden aan de hand van de operationalisering van het theoretisch kader dat zal worden uitgewerkt binnen het onderzoeksrapport.

4 Methode

4.1 Afbakening

Binnen deze studie worden de kansen en mogelijkheden voor de financiering van landschap door middel van een gebiedsfonds geïnventariseerd voor de Provincie Zeeland. Naast gebiedsfondsen zijn er nog vele andere vormen van mechanismen om landschap te financieren. Er is gekozen om het mechanisme gebiedsfonds nader te bestuderen omdat er binnen de provincie nog geringe kennis bestaat op dat gebied denkt men dat er wel kansen zijn. Bij de bestudering van het mechanisme is het belangrijk het begrip landschap nader te definiëren.

"Landschap" kan gedefinieerd worden als een gebied, zoals dat door mensen wordt waargenomen, waarvan het karakter bepaald wordt door natuurlijke en/of menselijke factoren en de interactie daartussen. Het gaat bij het begrip landschap aan de ene kant om een concreet fysiek gebied maar aan de andere kant om een waarneming door mensen. In navolging van verschillende filosofen en een theoretische beschouwing over landschapsbeleving door M. Jacobs zijn er drie benaderingen van landschap; het ware landschap (matterscape) ofwel het landschap als object, het juiste landschap (powerscape) ofwel het landschap als sociaal construct en het waarachtige landschap (mindscape) waarin het landschap een stelsel is van persoonlijke waarden (LNV, 2007; Antrop *et al.*, 1993).

Bovenstaande definitie van landschap is erg breed en geeft voor dit onderzoek geen bevredigende afbakening. Het gaat in het onderzoek om landschappen binnen de open ruimte; hiermee worden onder andere stedelijke en industriële landschappen uitgesloten. Open ruimte wordt in deze gedefinieerd als: *het landelijke gebied buiten de stedelijke bebouwde ruimte maar inclusief verspreide bebouwing en verspreide kleine bebouwingskernen* (Antrop *et al.*, 1993). Natuur behoort tot de open ruimte, echter kennen natuurgebieden veelal georganiseerde financiering en bestuur. Binnen dit onderzoek is er daarom voor gekozen gebieden met de bestemming natuur (binnen het gemeentelijk bestemmingsplan) die in eigendom zijn van (semi-) overheden en tevens beheerd worden door (semi-) overheden buiten beschouwing te laten. Een gebiedsfonds dient namelijk niet als extra dan wel alternatieve financieringsvorm, maar als financieringsmechanisme om onevenredigheid in kosten en baten van landschapsonderhoud eerlijk te verdelen. Bovenstaande brengt ons tot de volgende definitie en afbakening van het begrip landschap:

Het landelijke gebied buiten de stedelijke bebouwde ruimte – inclusief verspreide bebouwing en verspreide kleine bebouwingskernen maar exclusief gebieden met de bestemming natuur waarbij een (semi-) overheid eigenaar en beheerder is – zoals dat door mensen wordt waargenomen, waarvan het karakter bepaald wordt door natuurlijke en/of menselijke factoren en de interactie daartussen.

Dit onderzoek is gericht op financiering door middel van een gebiedsfonds voor het herstellen, in stand houden en beheren van maatschappelijk waardevolle landschapselementen waarbij het landschapsonderhoud geen (private) baten oplevert voor de eigenaar. De kosten; herstel, instandhouding en beheer ligt in deze niet bij dezelfde partij als de baten; maatschappelijke welvaartsoptimalisatie. De eigenaar of beheerder levert Groen-Blauwe diensten: bovenwettelijke publieke prestaties gericht op de realisatie van maatschappelijke wensen op terreinen als natuur, water, landschap (inclusief cultuurhistorie) en toegankelijkheid. (Dijkman *et al.*, 2007; Leneman, 2006).

Er is bij landschapsonderhoud nadrukkelijk niet ook gekozen voor nieuw te ontwikkelen landschap; het behoort een levend landschap te zijn. Voor "nieuw landschap" bestaan andere financieringsbronnen (Dijk en Laeijendecker, 2009). Tenslotte is er in dit onderzoek geen onderscheid gemaakt tussen Nationale Landschappen en andere landschappen in Nederland. Landschap in de directe omgeving van burgers heeft namelijk aantoonbaar invloed op het welvaartsniveau; onderscheid zou daarom welvaartsverschillen bevorderen (LNV, 2007; Dijk en Laeijendecker, 2009).

4.2 Aanpak

De aanpak van deze studie bestaat uit een empirische analyse in de vorm van drie casestudies, literatuuronderzoek en een aantal interviews. Het betreft hier dan het eerste deel van het onderzoek; de inventarisatie en analyse van de werking en toepasbaarheid van het financieringsmechanisme gebiedsfonds. Dit eerste deel wordt voorafgegaan door een theoretisch kader en de operationalisering daarvan dat houvast zal bieden tijdens het onderzoek. Het tweede deel van het onderzoek zal bestaan uit interviews. De resultaten van het eerste deel zullen tijdens het tweede deel gebruikt worden om de kansen en mogelijkheden tot de ontwikkeling van een gebiedsfonds te inventariseren binnen één specifiek gebiedsgericht project in nationaal landschap West Vlaanderen.

4.3 Dataverzameling

Allereerst dienen theoretische werken geraadpleegd te worden voor de totstandkoming van het theoretisch kader en de operationalisering daarvan. Hiertoe zal literatuurstudie toegepast worden. Boeken en wetenschappelijke onderzoeksrapporten vormen de bronnen. Het theoretisch kader en de operationalisering hiervan zullen de leidraad vormen tijdens het onderzoek.

Literatuuronderzoek en telefoongesprekken vormen de basis voor de selectie van drie casussen. Belangrijk is dat de drie verschillende casussen plaatsvinden in drie verschillende plattelandsprouvincies. Ook is van belang dat demografische kenmerken zoveel mogelijk overeenkomen met die van West Zeeuws Vlaanderen om mogelijkheden beter in te kunnen schatten. De exacte selectiecriteria worden bepaald aan de hand van het theoretisch kader. Binnen de drie casestudies worden tenminste drie interviews per case gehouden om de case van verschillende kanten te kunnen belichten. Interviews zullen afgenomen worden met een bestuurslid, financier, initiatiefnemer en/of begunstigde van het fonds. De vragen zullen onderzoekend van aard zijn en vooral gericht op de redenatie achter bepaalde keuzes en ontwikkelingen. Een methode om de ontwikkeling van het fonds in kaart te brengen is een timeline waarop de geïnterviewden aan kunnen geven wanneer belangrijke veranderingen en gebeurtenissen plaatsvonden. Aan de hand van de timeline zal vervolgens gevraagd worden hoe de veranderingen en belangrijke gebeurtenissen te verklaren zijn en welke invloed deze hadden op het algehele proces / de vorming van het gebiedsfonds. Om resultaten van de gesprekken te laten verifiëren worden de gespreksnotities ter goedkeuring verzonden naar de geïnterviewden.

Daarnaast zal literatuurstudie plaatsvinden naar andere ontwikkelde gebiedsfondsen. Er zijn de afgelopen jaren al verschillende publicaties verschenen over het financieringsmechanisme gebiedsfonds. Ook zijn er diverse rapporten die de werking van verschillende fondsen omschrijven en analyseren. Minimaal vijf verschillende andere gebiedsfondsen worden aan de hand van deze rapporten worden geanalyseerd. Deze analyse zal minder verdiepend zijn met algemene vragen over aanleiding, bestuur, doelstellingen, randvoorwaarden en succesfactoren van het betreffende gebiedsfonds. Er zal gewerkt worden met een korte vragenlijst die per post toegestuurd wordt en op een later tijdstip telefonisch wordt besproken. Hierbij wordt een format gebruikt zodat de verschillende gebiedsfondsen gemakkelijk te vergelijken zijn.

Het tweede deel van het onderzoek; de toepasbaarheid van landschapsfinanciering met behulp van een gebiedsfonds binnen Zeeland zal vooral bestaan uit interviews. Aan experts en bestuurders van verschillende organisaties en/of bedrijven (Provincie, Gemeente, Waterschap en/of verschillende grote bedrijven) zal de mening gevraagd worden of het ontwikkelen van een gebiedsfonds kansen biedt voor landschapsfinanciering in Zeeland. De deelvragen 6 t/m 9 zullen tijdens deze gesprekken beantwoord moeten worden. Tenminste vijf interviews worden gehouden. Ook de resultaten van deze gesprekken zullen ter goedkeuring verzonden worden naar de geïnterviewden. Uitgangspunt bij dit tweede deel van het onderzoek is een gebiedsgericht project in nationaal landschap West Vlaanderen. Alvorens zal daarom ook een omschrijving van het gebied en probleemschets gegeven worden.

4.4 Dataverwerking

De dataverwerking bestaat in feite uit drie onderdelen. Het eerste onderdeel is het verwerken van de theoretische informatie in een theoretisch kader. Afsluitend zal er een theoretisch raamwerk of schema geproduceerd worden. De operationalisering van het theoretisch kader zal uitgewerkt worden in een duidelijke tabel. Aan de hand van het theoretisch kader en de operationalisering daarvan kunnen vervolgens deel- en interviewvragen herleidt worden.

De casestudies zijn beschrijvend van karakter. Literatuurstudie zal gebruikt worden voor de inleiding tot de verschillende casestudies. Specifieke informatie zal gehaald worden uit de interviews. De informatie uit de literatuur en de verschillende interviews wordt bij elkaar gevoegd en gerangschikt naar verschillende (nader te bepalen) subparagrafen. Voor de analyse van de informatie wordt het geoperationaliseerde theoretische kader gebruikt.

De meer algemene informatie die uit de telefonische interviews komt zal verwerkt worden in een duidelijk format. Vervolgens worden deze gegevens geanalyseerd door middel van vergelijking.

Het derde deel bestaat uit de interviews binnen de Zeeuwse provinciegrenzen en zal verwerkt worden in formats. Aan iedere geïnterviewde zal dezelfde vragen worden gesteld. Deze vragen komen voort uit het theoretisch kader en de deelvragen 6 t/m 9. De resultaten worden met elkaar vergeleken waarbij er in het bijzonder gelet wordt op overeenkomsten. De vergelijking vormt de uitgangsbasis voor de conclusies.

Deel twee en drie vormen samen de eindconclusie van het rapport; resultaten worden samengevoegd waarna een conclusie en aanbeveling wordt geschreven.

<i>Wat</i>	<i>Dataverzameling</i>	<i>Dataverwerking</i>
Theoretisch kader	Literatuurstudie	Theoretisch kader en operationalisering
Onderzoeksvraag 1	Casestudies (literatuurstudie en 3 interviews per case) Literatuurstudie en telefonische interviews (5)	Beschrijvend gedeelte en analyserend adv. theoretisch kader. Verwerking in format en vergelijking van resultaten.
Onderzoeksvraag 2	Interviews met verschillende partijen (5)	Verwerking in format en vergelijking van resultaten.

4.5 Research design

Theoretical Framework	Behaviour and choices	Origin Organisation Development
	Analyses of a fund	
Different kind of funds		

Selection of cases		
Case 1 (NL) Description Analysis	Case 2 (NL) Description Analysis	Case 3 (B) Description Analysis
Conclusion		

Translation to practise

West Zeeuwsch-Vlaanderen	Motive	Introduction Background Problem definition
	Exploration	Stakeholder analysis Interests and wishes
	Feasibility	Relation to other cases Advice from other organisations

5 Literatuur

- Antrop, M., G. de Blust, H. Gulinck en E. Kuijken, 1993. *Structuurplan Vlaanderen – Deelfacet Open Ruimte. Rapport 2: Structuurbepalende elementen van de open ruimte (concept)*. Hasselt, Instituut voor Natuurbehoud. A 93.93/2.
- Dijk, J. van en George Laeijendecker, 2009. *Financieringsbehoefte landschap; uitgangspunten en onderzoeksvragen. Bestuurlijke uitgangspunten en ambities; advies over onderzoeksvragen*. Den Haag, Interprovinciaal Overleg (IPO). Publicatienummer 285.
- Dijkman, W., J. Wigger, B. Edelenbos, E. van Moorsel, P. Prins, P. van Dijk, E. van Veldhuizen, 2007. *Nederlandse Catalogus Groenblauwe diensten*. Hordijk & Hordijk / Grontmij Nederland.
- Klein Gebbink, S., A. Hagendoorn en J. Tersteeg, 2009. *Stand van zaken ingediende initiatieven 'Investeren in landschap*. Wageningen, Wing in opdracht van LNV en VROM.
- Kloen, H., P. Terwan, W. Tolkamp, E. van Well, 2007. *Bouwstenen voor de financiering van het Nationaal Landschap Arkemheen-Eemland*. Culemborg/Utrecht, CLM en Paul Terwan in opdracht van SVGV.
- Kort, M., M. Schulz, P. van der Hulst, M. Olde Wolbers, R. Stotijn, 2008. *Gebiedseigeninstrumenten. Inventarisatie en conceptualisering*. Berenschot.
- Landschapswacht, 2009. *Landschap verdwijnt. Nederland verliest zijn gezicht*. Arnhem, Rapportage.
- Leneman, H., J. Vader, E.J. Bos, M.H.A.J. van Bavel, 2006. *Groene Initiatieven in de aanbidding, Kansen en knelpunten van publieke en private financiering*. Wageningen, Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu, WOt-rapport 12.
- LNV, 2007. *Investeren in het Nederlandse Landschap. Opbrengst: geluk en euro's*. samengesteld door P.J. Braaksma en A.E. Bos.
- LNV, 2006. *Natuur en landschap op waarde geschat. Wat is de economische waarde van natuur en landschap?*. Den Haag, Task Force Economie.
- Reinhard, S. en H. Silvis, 2007. *Investeren in het Nederlandse landschap: hoe te financieren?* Den Haag, LEI-Wageningen UR. Notitie op verzoek van LNV t.b.v. het rondetafelgesprek Landschap op 9 mei 2007.
- Schuringa, P., 2006. *Initiatieven voor alternatief grondbeheer. Verkenning t.b.v. de oprichting van Lunters Landfonds (2005)*. Wageningen, Communication Services Wageningen UR.
- Verburg, G. en J.M. Cramer, 2008. *Kamerbrief Agenda Landschap*. Den Haag, Referentie DP.2008/1538. 25 november 2008.
- Verburg, G., 2009. *Kamerbrief Financiering Landschap*. Den Haag, Referentie DP.2009/415. 26 juni 2009.

6 Bijlagen

I Onderzoeksvoorstel in het kort

Landschap staat onder druk. Voor het herstellen, in stand houden en beheren van landschap is geld nodig. Er bestaan verschillende mechanismen voor landschapsfinanciering. De belangrijkste daarbinnen zijn: vermarkting, sponsoring, adoptie, lidmaatschap of giften, fiscale voordelen en subsidies, rood voor groen, fondsen, kwalitatieve verplichting en gemeenschappelijk landbouwbeleid. Over gebiedsfondsen is binnen Zeeland nog weinig kennis. De Provincie Zeeland wil echter de boot niet missen. Vanuit deze gedachte is de volgende probleemstelling geformuleerd:

Geringe kennis over de werking en toepasbaarheid van het financieringsmechanisme gebiedsfonds kan leiden tot een gemiste kans voor extra landschapsfinanciering tot herstel, instandhouding en beheer van de landschappelijke kenmerken en kwaliteiten van Zeeland.

Onderzoekdoelen

- Het schetsen van een duidelijk beeld van de redenties achter het ontstaan en de wijze van organisatie van verschillende gebiedsfondsen.
- Het inventariseren van de kansen en mogelijkheden tot de ontwikkeling van een gebiedsfonds binnen de Zeeuwse provinciegrenzen.

Onderzoeksvraag

Wat zijn de redenties achter het ontstaan en de wijze van organisatie van verschillende gebiedsfondsen voor landschapsfinanciering binnen Nederland en welke praktische kansen en mogelijkheden zijn er voor de ontwikkeling van één of meerdere gebiedsfonds(en) in Zeeland?

Subonderzoeksvragen

1. Wat wordt er over het algemeen verstaan onder het financieringsmechanisme gebiedsfonds?
2. Wat zijn de beweegredenen om over te gaan tot de ontwikkeling van gebiedsfondsen in verschillende gebieden?
3. Op welke verschillende manieren zijn gebiedsfondsen georganiseerd en vindt ontwikkeling ervan plaats?
4. Hoe wordt een gebiedsfonds gefinancierd en gevuld?
5. Wat zijn de randvoorwaarden en succesfactoren voor het ontwikkelen en in stand houden van een gebiedsfonds?
6. Welke extra mogelijkheden biedt een gebiedsfonds t.o.v. bestaande financieringsconstructies?
7. Op welke verschillende manieren is de financiering van het Zeeuwse landschap georganiseerd?
8. Welke problematiek kent Zeeland m.b.t. het ontwikkelen, herstellen, in stand houden en beheren van landschap?
9. Bestaan er gebieden waar de vraag naar landschap groter is dan het aanbod? Welke gebieden en waarom?

Afbakening:

Het onderzoek is gericht op financiering van het ontwikkelen, herstellen, in stand houden en beheren van landschap door middel van een gebiedsfonds. Het gaat in deze dan om natuur, water, landschap (inclusief cultuurhistorie) en toegankelijkheid.. Binnen het onderzoek is landschap als volgt definiëert: *Het landelijke gebied buiten de stedelijke bebouwde ruimte – inclusief verspreide bebouwing en verspreide kleine bebouwingskernen maar exclusief gebieden met de bestemming natuur – zoals dat door mensen wordt waargenomen, waarvan het karakter bepaald wordt door natuurlijke en/of menselijke factoren en de interactie daartussen.*

Methode

Empirisch onderzoek in de vorm van literatuuronderzoek, drie casestudies en interviews. Literatuuronderzoek is de basis voor het theoretisch kader dat vervolgens het houvast (of de kapstok) vormt gedurende het onderzoek. Er worden drie casestudies uitgevoerd in drie verschillende plattelandsprouvincies. Ook zullen er telefonische interviews plaatsvinden om informatie te verzamelen over andere gebiedsfondsden. De resultaten hiervan zullen verwerkt worden aan de hand van het theoretisch kader. Nadat deze informatie geanalyseerd is zullen er interviews plaatsvinden met experts en bestuurders van verschillende organisaties en/of bedrijven in Zeeland om zo de mogelijkheden en kansen te inventariseren tot de ontwikkeling van één of meerdere gebiedsfonds(en) in Zeeland. Uitgangspunt hierbij vormt een gebiedsgericht project in nationaal landschap West Vlaanderen. De analyse bestaat uit vergelijking. Tenslotte worden de resultaten samengevoegd en zal er aan de hand van de analyses een conclusie en aanbeveling geschreven worden.

II Planning

<i>Month</i>	<i>Wk.</i>	<i>Description</i>	<i>Activities</i>	<i>Deadlines</i>
September	38	Orientation and writing RP	Plan meeting with supervisors to discuss DV RP	DV RP 14 Oct.
	39			
October	40			
	41			
	42			
	43	Finalising RP	Improve DV RP with help of comments and recommendations of supervisors	FV RP 30 Oct.
November	44			
	45	Writing TF	Theoretical research in library and at the Internet. Selecting theories and apply to research subject and operationalisation of TF. Asking for feedback on DV TF	DV TF 7 Nov.
	46	Selecting Cases and finalising TF	Set requirements for cases, collect information about possible cases and contact people.	FV TF 14 Nov.
	47		finalising TF en operationalisation based on feedback	
	48	Doing Research part one	Case studies (desk study and multiple interviews)	End of DC part one 23 Dec.
December	49		Interviews by using telephone	
	50			
	51			
	52			
January	53	Analysing Data Research part one	DA by using TF	End of DA part one 16 Jan.
	1		Analysing by using formats	
	2			
	3	Doing Research part two	interviews with experts of (public) organisations and businesses	End of DC part two 6 Feb.
	4			
February	5			
	6	Analysing Data Research part two	transforming outcomes of interviews into changes and opportunities for the development of Regional Fund(s)	DV TR 20 Feb.
	7		Fill in documents for thesis presentation. Plan meeting with supervisors to discuss TR	
	8		(possibility for small vacation?)	
March	9			
	10	Finalising TR	Improve DV TR with help of comments and recommendations of supervisors and others	FV TR 20 March
	11			
	12	Assessment?		Graduation?
	13			

Bold = progress meeting, DV = Draft Version, FV = Final Version, RP = Research Proposal, TF = Theoretical Framework, DC = Data Collection, DA = Data Analysis, TR = Thesis Report